

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author

NO ES PERMET
FOTOCOPIAR PER
RAONS DE
CONSERVACIÓ FÍSICA

**ELS CAPITELLS EN L'OBRA
DE LLUIS DOMENECH I MONTANER**

(ANÀLISI DE L'EVOLUCIÓ DEL SEU ESTIL ARQUITECTÒNIC
CONCRETAT EN EL SISTEMA COLUMNARI)

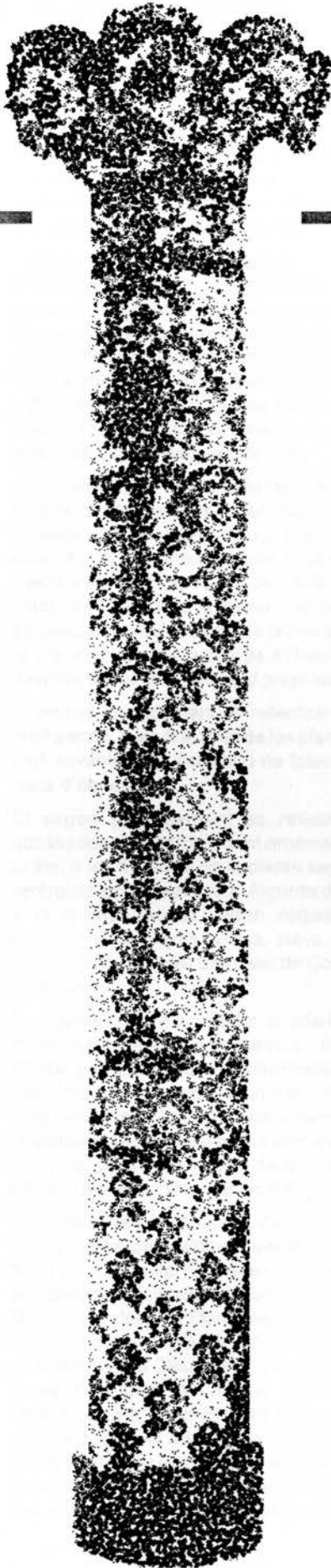
VOLUM I. TESI

**TESI DOCTORAL
GERARDO GARCIA-VENTOSA**

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA
Biblioteca

1400175733

CASA RULL. REUS

Ubicació:

Carrer Sant Joan, nº 27. Reus.

Dates:

1900. Arquitecte: Domènech i Montaner.

Us:

Habitatge.

1990-91. Restauració per a edifici públic. De l'interior no queda res de l'edifici original.

L'EDIFICI

L'edifici consta de planta baixa i dues plantes pis; situat en un solar entre mitjeres, l'edifici s'adossa a una d'elles, donant lloc a un edifici amb façanes per tres bandes, dues al jardí i una al carrer.

L'edifici està concebut per Domènech i Montaner amb un esquema clàssic: sòcol, part central, i coronament, corresponent-se cadascuna amb cada planta. El sòcol és de pedra i està poc perforat. La part central i el coronament és de maó vist amb ornamentació de pedra blanca, tenint el sòcol i la part central poques obertures, mentre que al pis superior aquestes es multipliquen per crear una mena de fris de finestres.

Cadascuna de les tres façanes està dissenyada en forma tripartita. Es diferencia clarament el tipus d'ornamentació a partir de l'eix de la façana lateral, éssent lògicament molt més recarregada la corresponent al carrer i a la part immediata a ella, per ser la més representativa (veure fotografies nº 2 i 8).

Aquesta duresa formal en el plantejament, Domènech i Montaner torna a trencar-la com ja és habitual en ell, amb la introducció de dos recursos arquitectònics, que a més, li resoldran el problema de fer girar la façana.

Un d'ells és la terrassa correguda a la planta primera, ja utilitzada moltes vegades per ell. Però aquesta vegada es troba col·locada de forma asimètrica, la qual cosa li serveix per ajudar a girar la façana i a més per trencar l'excessiva rigidesa en la composició simètrica de la mateixa.

L'altre és la ròtula de la façana; aquí es manifesta amb una columna adossada a la cantonada amb un mirador, que és l'element generador del gir de la façana, vertebrant els elements que realitzen el gir, com són la terrassa amb

la balustrada al primer pis, i el mirador a la planta coberta (veure fotografia nº 1).

Anteriorment, aquest recurs ja havia estat emprat per Domènech i Montaner en una columna amb torrassa a l'Ateneo de Canet de Mar, o amb una torrassa més gran a la Casa Roura de Canet de Mar.

Però aquesta terrassa a la planta pis té, a més, un paper unificador de l'edifici, doncs apareix a la façana a carrer des de la part central fins a la cantonada on dóna la volta i desapareix a la façana lateral. En aquest primer tram la barana és una balustrada de pedra calada. La terrassa torna a aparèixer a la part central de la façana lateral fins a la cantonada amb la façana posterior, on dóna la volta i recorre tota la façana posterior, però aquesta vegada amb una barana lleugera de ferro.

A l'ornamentació de les finestres, Domènech i Montaner fa dos plantejaments diferents: un és l'austeritat i expressivitat del material en sí mateix, i que en aquesta obra rep un tractament similar a les solucions del Cafè-Restaurant de l'Exposició de 1888, o la Casa Roura. L'altre és el valor de la forma i del cromatisme, posició aquesta en fase d'evolució, la primera experiència, encara arqueològica, de la qual és a l'Institut Pere Mata, i que després assolirà el seu estil propi en obres posteriors.

El primer plantejament es reflecteix en un emmotllurat molt senzill, a les finestres de les plantes baixa i pis de la part davantera de l'edifici, i de totes les finestres de la resta d'aquest.

El segon plantejament es reflecteix en columnes adossades amb coronament ornamental, que apareixen al fris, a les finestres de la planta segona, i a la finestra central de la planta primera. Algunes d'aquestes finestres, a la façana lateral, estan cegades mitjançant un revestiment de rajola blanca, blava, i amb tons grocs, que recorda a les del Seminari de Comillas o de la Casa Thomas.

Es interessant de subratllar la diferència en els temes d'ornamentació de les finestres. La finestra central de la planta primera té unes columnetes exemptes d'estil neogòtic, amb uns arcs trilobulats en ferradura de clara inspiració àrab. En canvi, l'ornamentació del fris de les finestres de la planta segona a primera impressió sembla neogòtic, però els temes de decoració florals així com el traçat d'aquesta ornamentació té ja caire modernista.

El disseny de la balustrada de la terrassa de la façana principal té la composició modernista, amb l'ornamentació floral dels gira-sols. Es aquest un element floral ja utilitzat en obres anteriors com la Casa Thomas i l'Institut Pere Mata, i que després Domènech i Montaner utilitzarà a la Casa Navàs, la Casa Lamadrid, el Gran Hotel de Palma de Mallorca, i la Casa Lleó Morera. En aquestes últimes obres l'evolució de la flor sera tal, que pel seu recarregament, pràcticament no es reconeixrà la flor natural. D'aquest disseny de la balustrada Domènech i Montaner fa una esquematització de gran plasticitat a la barana lleugera de ferro de la terrassa posterior de l'edifici que ens ocupa (veure fotografies nº 5 i 8).

El coronament de la façana es resol mitjançant una balustrada de pedra calada emmerlada que a la part central s'emfasitza amb un frontó. El tema de decoració també és un gira-soi, encara que la composició és una mica diferent a la de la balustrada del pis primer. La diferenciació en el disseny de la balustrada de la planta pis i la del coronament no és res estrany a l'obra de Domènech i Montaner, doncs això també succeeix a les obres anteriors: la Casa Thomas, i l'Institut Pere Mata. El tractament del coronament emmerlat, recorda la façana de l'Editorial Montaner i Simon.

CONCLUSIONS

Aquesta obra està contextualitzada amb l'Institut Pere Mata, i pateix segurament el mateix que l'altra, és a dir, estan realitzades en un moment en què encara Domènech i Montaner no ha trobat un estil propi que ompli les seves aspiracions d'arribar a trobar una "arquitectura nacional", doncs encara està massa influït pel pes de l'arquitectura passada. Però ja hi ha elements que són el precedent immediat de les solucions arquitectòniques de les seves millors obres.

A la Casa Rull contrasta la sobrietat al tractament del pla de façana de maó vist, a les plantes baixa i primera, amb la riquesa de l'ornamentació amb pedra de color blanc de l'última planta. Es a dir, en aquesta obra conviuen la valoració del pla amb la seva senzillesa, només trencada amb els escassos ornaments de les portes i finestres del Cafè-Restaurant, amb la riquesa formal i expressivitat arquitectònica de les obres posteriors ja realitzades de plè en el Modernisme.

LES COLUMNES

Les columnes d'aquest edifici es troben situades a cadascuna de les dues cantonades de l'edifici i a la tanca del jardí. Aquesta última columna amb la de la cantonada de l'edifici conforma la porta d'accés al jardí.

La columna de la cantonada de la façana que dóna al carrer és de pedra blanca, i neix en un pedestal a la planta baixa. Amb un capitell amb mènsules suporta la terrassa de la planta pis; amb un escut entre mig d'un capitell i una base marca el seu pas per la planta primera, i acaba amb un capitell amb un àbac que suporta un mirador. El conjunt de successió de bases i capitells així com l'estil de inspiració gòtica en que estan realitzats recorden la Font dels Tres Canys de Comillas.

Les altres dues columnes que es troben a la tanca del jardí o la de l'altra cantonada de l'edifici, són del mateix estil, però només tenen el primer tram.

A més, es poden trobar altres columnes, aquestes adossades, a les finestres de la planta segona.

La tipologia del sistema columnari es la següent:

El primer tipus és el de les columnes situades a les cantonades de l'edifici i a la tanca del jardí (veure fotografia nº 6).

La columna és de pedra blanca.

La base, sobre un pedestal recte de secció quadrada en el que els vèrtex superiors s'arrodoneixen per adaptar-se a la base circular, està conformada per un torus de forma molt plana, i cinc astràgals. Aquesta base, sense el pedestal, recorda la base de la columna de fosa de l'Editorial Montaner i Simon (veure fotografia nº 7).

El fust és de secció circular.

El capitell té un astràgal i un àbac molt potent, entre mig dels quals es situa una decoració amb temes vegetals en què predomina un nivell de fulles de grans dimensions. L'estil del capitell és de inspiració gòtica, i recorda els de l'escalinata a Comillas. Es un capitell que després apareix a moltes obres posteriors (quadre 10-B-8).

El segon tipus és el de les columnes situades a les finestres de la planta segona.

Les columnes són de pedra de color blanc.

La base té el plint girat 45° i és del tipus àtic.

El fust és de secció circular.

El capitell és de secció circular. Té a la part baixa un astràgal, sobre el es troba una part amb nervadures que es transformen en un volum en forma d'orla rodona de flors, mentres que a la part superior es situa un àbac de reduïdes dimensions. La part superior adopta la forma cúbica en el cas de les columnetes adossades a les finestres, i agafa la forma de corona quan la columna és exempta com a la finestra neogòtica-àrab. Aquest capitell és de influència gòtica (veure fotografies nº 3 i 4) (quadre 10-B-9).

El capitell amb la part superior en forma cúbica és una evolució del capitell situat sobre la llinda de les portes d'entrada de la Casa Thomas. El capitell amb la part superior en forma de corona és, així mateix, una evolució del capitell de les portes d'entrada del pavelló 5-6 de l'Institut Pere Mata, en el que, en haver canviat el tipus de flor, el capitell ha aconseguit més relleu.

CONCLUSIONS

Les columnes situades a les cantonades de l'edifici i a la tanca del jardí tenen dos elements molt interessants: la base i el capitell. La primera és una base totalment nova, i el segon és una evolució d'un tipus de capitell definit ja a l'obra de Domènech i Montaner.

La base està composta per un torus de forma molt plana i anells, situada sobre un pedestal recte en el que els vèrtex superiors s'arrodoneixen per adaptar-se a la base circular, consolidant-se com un element més del repertori propi del sistema columnari de Domènech i Montaner, que a partir d'ara anomenarem "Base Rull".

Aquesta solució l'emprarà en obres posteriors, com la Fonda España o el Gran Hotel de Palma de Mallorca, i la Casa Lleó Morera.

El capitell té un astràgal i un àbac molt potent, entre mig dels quals es situa una decoració que forma una corona amb temes vegetals en què predomina un nivell de fulles de grans dimensions. L'estil del capitell és de inspiració gòtica, i és una evolució del "Capitell Pere Mata". La diferència està en que el tema vegetal d'ornamentació són fulles en lloc de flors, per la qual cosa s'ha de considerar com un subgrup de l'anterior.

Foto 1
 Detall del coronament
 de la cantonada fent
 de ròtula entre les dues
 façanes, amb balustrada
 de temes vegetals i
 acabament amb figura
 de lleó amb llibre obert.

Foto 2
 Vista general de la casa
 Rull desde la cantonada,
 amb gran balustrada,
 columna enllaçant tots
 els pisos i coronament
 emmerlat.

Foto 3
 Detall d'una triple
 finestra lateral del
 primer pis de la façana
 que dona al carrer, amb
 columnetes acabades en
 pinacles i decoració
 vegetal d'inspiració
 gòtica.

Foto 4
 Detall de la finestra
 central del primer pis
 de la façana que dona
 al carrer, amb simbolis-
 me i inicials del
 propietari. Les colum-
 netes ornamentades
 parteixen l'obertura.

Foto 5
Detall de la balustrada correguda del pis principal a la part de la cantonada, suportada sobre la columna de la planta baixa i decorada amb seriació del tema del gira-sol.

5

6

Foto 6
Columna de la balustrada de la part posterior de la casa, que suporta el balcó del pis principal. Reclzada sobre pedestals, amb fust llis i capitell vegetal.

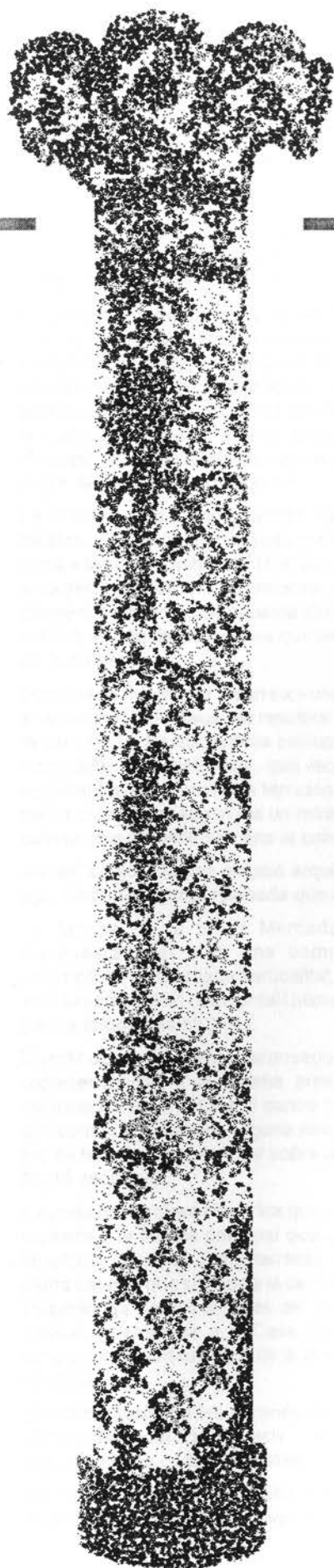

Foto 7
Base de la columna de la cantonada de la façana (donant al mateix temps accés al jardí), amb anells sobre pedestal.

8

Foto 8
Vista de la casa Rull des del jardí, amb façanes lateral i posterior per la balustrada metàl·lica amb gira-sols, i una columna a la part baixa.

CASA NAVÀS. REUS

Ubicació:

C/Jesús (abans c/Monterols), cantonada Plaça Mercadal nº5 (abans plaza España). Reus.

Dates:

10-10-1901. Projecte.

1902-1907. Construcció.

1936-1939. Una bomba durant la guerra civil enrunà la torrassa de la cantonada, el cos central de la coronació del segon pis a la façana a la plaça, i part de la coberta. La part destruïda no ha estat encara reconstruïda.

Propietari:

Joaquim Navàs i Padró.

Us:

Habitatge, i magatzem i botiga del propietari a la planta baixa.

Col.laboradors:

Alfons Juyol, es va encarregar dels mosaics, dels marbres i de la pedra. Les vidrieres per Granell. Els mobles per Gaspar Homar. Les marqueteries per Josep Pey i Farrul i Francesc Labarta i Planes. Les escultures d'en Gaudi (parent de l'arquitecte).

L'EDIFICI

L'edifici consta de planta baixa i dues plantes pis, situat en un terreny que fa cantonada a la plaça del Mercadal i a un carrer molt estret. L'edifici ocupa tot el terreny, tenint a la part posterior del primer pis un pati semi-obert al carrer Jesús, donant lloc a un edifici amb dues façanes a la via pública, i una tercera al pati (veure fotografies nº 11 i 12).

El magatzem i la botiga ocupen tota la planta baixa, i l'habitatge la resta de l'edifici.

El problema compositiu d'aquesta duplicitat d'usos en un mateix edifici ja se li havia plantejat a Domènech i Montaner a la Casa Thomas, on ho va resoldre dividint l'edifici horitzontalment en dues parts i col.locant les dues entrades als extrems de l'edifici.

En el cas de la Casa Navàs, aquest problema es veu disminuït per l'existència de la porxada a tots els baixos dels edificis de la plaça, la qual cosa li obligarà a endarrerir el tancament de la botiga a la planta baixa de

la plaça respecte a la resta de la façana, quedant aquell en segon lloc i filtrat per les columnes de la porxada.

L'edifici està concebut en tres parts: sòcol, part central, i coronament, corresponent-se cadascuna amb cada planta. La planta baixa i la primera tenen poques obertures, que es multipliquen a la segona formant una mena de fris de finestres. Aquesta disposició es trenca a la façana que dóna a la plaça per l'existència de la porxada.

El tractament d'aquest fris de finestres recorda al de l'última planta de la façana posterior del pavelló 5-6 de l'Institut Pere Mata, o a la Casa Rull, i veurem aplicat aquest concepte de l'arquitectura gòtica catalana a la galeria de la Casa Solà a Olot, o a les finestres altes de la Casa Domènech a Canet, encara que una variant d'aquest (el fris de finestres i rajoles) està present a tota l'obra de Domènech i Montaner.

La diferenciació entre la planta baixa i la primera es realitza mitjançant l'esmentada porxada a la façana que dóna a la plaça, i mitjançant l'ornamentació de la façana al carrer Jesús, amb incrustacions en forma de punta de diamant. Per remarcar aquesta diferenciació hi ha una cornisa al llarg de les façanes que separa la planta baixa de la primera.

Domènech i Montaner recorreix a una solució ja aplicada a la Casa Rull de Reus per resoldre el gir de la façana a la cantonada. Es tracta de la col·locació d'una columna adossada, a la cantonada, que recorre tota la façana, suportant al pis primer una terrassa amb balustrada de pedra calada, i al segon pis un mirador rodó o torrassa calada, que es perllonga fins la coberta.

Aquest conjunt té una solució arquitectònica molt més àgil, dinàmica i proporcionada que el de la Casa Rull.

La façana de la plaça Mercadal denota la seva representativitat amb una composició tripartita i volumètrica de marcada verticalitat, que es contraposa amb la composició horitzontal i plana de la façana lateral (veure fotografies nº 3 i 4).

Domènech i Montaner aconsegueix donar aquesta representativitat a la façana principal, mitjançant la col·locació d'una tribuna al centre de la planta primera, que continua a la planta segona amb un gran finestral en arc de ferradura coronat per sobre de la coberta amb un frontó esgraonat.

L'excessiva rigidesa simètrica que li dóna la composició tripartita a la façana principal queda trencada amb uns finestrals, proveïts d'una terrassa amb balustrada de pedra calada, que situada a la cantonada del primer pis, es perllonga per les façanes del carrer Jesús. Aquesta solució, ja emprada a la Casa Rull, serveix al mateix temps per accentuar el gir de la façana i trencar la seva simetria.

L'ornamentació de les façanes és un altre element a través del qual Domènech i Montaner recolza la importància de cada una d'elles.

Els forats a les plantes baixa i primera de totes les façanes mantenen el seu nivell d'ornamentació encara

que la façana principal resulta més decorada per l'existència de tot el cos central i la terrassa.

No succeeix així a la planta segona, a on el fris de finestres adopta un disseny més sobri a les façanes lateral i porterior, que a la principal. Sobre el fris de finestres es situa una cornisa amb un dibuix de fruits com una orla que es va repetint al llarg de totes les façanes.

Les façanes d'aquest edifici, i la seva ornamentació, estan realitzades amb pedra de color gris, excepte els fusts dels pilars de la porxada que són de marbre de color vermellós, éssent el tema predominant el de decoració floral.

Destaquen els gira-sols de la balustrada de la terrassa, ja utilitzats en anteriors obres, i els bustos situats a la part alta de la tribuna, que per primera vegada van sortir a la porta del vestíbul del Palau Montaner, i que després van tornar a aparèixer a la llar de foc de la Casa Roura, així com a la porta d'entrada de l'església del Seminari de Comillas (veure fotografies nº 1 i 2).

Un altre element interessant són les llindes de les obertures, que a la planta baixa són encara mensuliformes, si bé tot el seu perímetre està exagerat amb formes corbes. A la resta de l'edifici apareixen per primer cop a l'obra de Domènech i Montaner les mènsules trilobulades (veure fotografia nº 6).

Es molt interessant la solució de la barana del balcó de la façana principal: els pedestals de les bases de les columnes adossades repeteixen, a una escala més gran, la forma de la base de les columnes, adornant-se de flors i fulles que s'escampen cap el centre, on es situa una barana de ferro. La forma d'aquesta solució tornarà a sortir als balcons de la Casa Fuster (veure fotografia nº 8).

A la coberta es col·loquen coronaments emmerlats als fumerals.

A la planta baixa es situa la botiga, on Domènech i Montaner torna a utilitzar l'estructura metàl·lica, seguint el criteri de l'època respecte als edificis industrials.

A l'interior, al vestíbul de la planta baixa, hi ha quatre grans pilastres, amb sòcol molt alt de marbre rosa amb incisions de fulles en relleu, corresponents a les roses obertes de guix blanc que volten l'espai. El fust és de marbre vermell, i la mènsula, amb flor amb talls creuats i fulles. Aquestes pilastres recorden les de la porteria de la Casa Thomas, i que després Domènech i Montaner utilitzarà al segon menjador de la Fonda España, amb temes heràldics (veure fotografia nº 13).

Hi destaca en aquest edifici el disseny que Domènech i Montaner fa de l'escala d'accés a la planta pis, que s'ubica en un doble espai il·luminat amb llum zenital i lateral amb vitralls. La coberta està sostinguda per dos arcs trilobulats de composició gòtica, que arrenquen de columnes volades sobre mènsules, i que subdivideixen subtilment l'espai en tres subespais. Els murs testers estan perforats per arcs trebolats amb vitralls a la planta pis, i balustrades a la planta segona, conformant unes galeries (veure fotografies nº 17, 19 i 20).

La balustrada de l'escala d'accés a la planta pis, té el passamà de marbre de color marró, i la resta és de pedra calada. Hi destaquen el muntants, que són columnetes de secció quadrada, d'estil corinti simplificat. La base és àtica, el fust llis amb banda enroscada, el capitell té les volutes substituïdes per fulles, i entremig de les volutes hi ha una flor. L'arrencament de l'escala, recorda la del Palau Montaner (veure fotografia nº 16).

Aquest espai és, sense dubte, una peça única dins del Modernisme.

També destaca el disseny del rebedor de l'habitatge, amb un doble espai que es situa al costat i paral·lel al doble espai del vestíbul de l'escala, separats per arcs amb vitralls, enriquint-se un espai de l'altre. La coberta és molt semblant a la del vestíbul, amb dos arcs, aquesta vegada de ferradura dentada, que arrenquen de columnes volades sobre mènsules, dividint l'espai en tres subespais. També té galeries als murs testers, tal com passava al doble espai de l'escala (veure fotografia nº 13).

Les balustrades de les galeries són de pedra, i tenen com motiu ornamental la flor del gira-sol, semblant a les balustrades de la terrassa.

Les característiques dels espais de l'escala i del rebedor, amb el doble espai, la galeria i la subdivisió de l'espai en tres subespais mitjançant el arcs de l'estructura, són una constant a l'obra de Domènech i Montaner. Ho hem vist a les seves primeres obres, com el Cafè-Restaurant o la casa Roura de Canet de Mar, i després apareixerà de nou a la sala d'actes de l'Hospital de Sant Pau, el saló del tron del Castell de Santa Florentina i el rebedor de la Casa Fuster.

L'interior del pis primer està profusament ornamentat. Hi ha dues pilastres al menjador i dues més al saló, amb fust de marbre vermell i mènsula. Els temes de les mènsules varien segons l'estança; el menjador primer té un tema de caça i l'altre de pesca; al saló el tema són "dones de Liceo" mirant a la plaça. Aquestes pilastres són semblants a les del vestíbul de planta baixa.

Destaca, a tot l'interior, l'ús de rajoles de tots els colors, i marbres als arrambadors, però el que li dóna un gran valor cromàtic són els vitralls. Només el fust de les columnes volades sobre mènsula dels dobles espais i les pilastres són de marbre de color vermellós, éssent la resta del sistema columnari de pedra blanca (veure fotografia nº 24).

Domènech i Montaner torna a utilitzar la integració de la il·luminació artificial a les columnes, formant flors metàl·liques que suporten les bombetes. Aquesta solució, però formant garlandes de flors metàl·liques simulant capitells, va ser utilitzada per Domènech i Montaner als grans pilars rodons que sostenien els arcs de la coberta de la sala gran del Cafè-Restaurant de l'Exposició de 1888 (veure fotografia nº 18).

CONCLUSIONS

Torna a repetir-se l'esquema de composició (no pas el del tractament) de la façana de la Casa Rull, però en aquest cas molt més armònic, sense les tensions que hi havia entre l'última planta i la resta, trobant-se aquí una solució equilibrada.

Es en aquesta obra en la que, per primera vegada, Domènech i Montaner aplica l'ornamentació de temes vegetals (fulles, flors i fruits) en tota la globalitat de l'edifici, amb un plantejament integral, destacant la composició de les mateixes, amb formes dinàmiques d'acusada expressivitat. I per tant, totalment dins de l'avantguarda del Modernisme.

La qualitat arquitectònica de l'espai de l'escala, no solament es basa en l'ornamentació floral concebuda en un dels millors moments de creativitat de Domènech i Montaner, sinó que sobrepassa el valor propi de l'estil modernista. Aquest àmbit és capaç d'unir l'espai del vestíbul d'entrada a la planta baixa, amb la segona planta, a través d'una successió d'experiències sensitives espacials, llumíniques i cromàtiques que creen a l'espectador una experiència inoblidable.

LES COLUMNES

Podem trobar columnes o capitells als següents llocs:

A la planta baixa de la façana del carrer Jesús s'hi troben tres obertures amb llindes mensuliformes i "capitells" adossats sense columnes, decorats amb fulles triangulars, o palmeades, o plataneres, o de roure.

A la planta primera de la mateixa façana s'hi troben tres finestres, desiguals en amplada i col·locació, emmarcades per gablets gòtics amb columnes adossades coronades per pinacles amb decoració floral. A la cantonada amb la plaça es troben les finestres-balcó de la terrassa, amb el mateix tipus de composició que les finestres d'aquest pis, amb una gran columna exempta de pedra a la mateixa cantonada, de base alta, fust llis i capitell amb fulles de plàtan lobulades.

A la planta segona de la mateixa façana s'hi troba el fris de finestretes corregudes com a galeria, separades per deu pilars quadrats amb capitells decorats amb ornamentació floral i de fruits.

A la façana de la Plaça Mercadal s'ubica, a la planta baixa, una porxada de 5 columnes exemptes, sent la de la cantonada més gran. Els capitells tenen diferents models de fulles de plàtan, lobulades o triangulars, i sobre ells descansen llindes mensuliformes amb floretes. També el mateix tipus de capitells (triple i plàtan) apareixen a la façana interior de la porxada.

A la planta primera de la mateixa façana apareix, a la cantonada, la continuació de les finestres-balcó de la terrassa del carrer Jesús, éssent les columnes de les finestres iguals a les del carrer Jesús. La tribuna, a la part central d'aquesta façana, té columnetes dobles gòtiques amb gàrgoles. La finestra-balcó a l'altre costat de la

tribuna, té el mateix tractament que les de la façana al carrer Jesús.

A la planta segona de la mateixa façana s'hi troben quatre finestres, dos a dos, emmarcant la finestra rodona amb marc rodó de flors. Aquestes finestres corregudes estan separades per columnes de secció circular, amb capitell floral com les del carrer Jesús.

A la façana que dona al pati posterior trobem, a la planta primera, tres finestres-balcó amb el mateix tipus de composició que la resta de finestres d'aquest pis.

A la planta segona de la mateixa façana apareix el fris de finestretes corregudes com a galeria, amb al mateix tractament que a la façana del carrer Jesús.

A la façana que dona al carrer del pati posterior hi ha, a la planta primera, tancant el pati posterior, quatre columnes entre arcs de ferradura i surmontats, amb capitells decorats amb fulles de plàtan.

A l'interior, a la botiga de la planta baixa es situen uns pilars de fosa (corresponents a lloc industrial o mercantil), però amb decoració floral en relleu per remarcar la vessant mercantil de l'espai.

Al vestíbul de la planta baixa, hi ha una porta interior de vestíbul a botiga, lobulada, amb columnetes iguals que les de les finestres de la planta principal, però molt simplificades.

A l'interior, a la planta primera, al vestíbul de la escala hi ha vidreres enfrontades amb triple arcada separada per columnes amb capitell de collaret vegetal amb flors, fulles, i fruits sempre diferents.

A l'interior, a la planta primera, al rebedor d'entrada s'hi troba el màxim floralisme a l'ornamentació. La porta d'entrada cap a la part posterior té una llinda lobulada emmarcada per columnetes amb fust floral, amb trena voltant un pinacle a la part superior i núvol de flors de guix al mur. Al costat del vitrall de separació amb el vestíbul de l'escala, les dues portes (entrada a vivenda i passadís interior) estan emmarcades per pilastres de guix sense base, amb capitells de flors, fulles i fruits. La porta del rebedor al saló, tipus pòrtic-iconostasi (com a Comillas) és de triple arcada separada per columnes adossades de capitell floral, coronades per pinacle amb trena i part inferior amb muret (coincidint amb la base alta de les columnes del nivell superior del doble espai).

A la part interior de la tribuna, trobem columnetes gòtiques adossades de pedra, amb capitells d'anells de flors (gira-sols) per sota d'uns coronaments amb animals i escuts.

El moble de la llar de foc és de G. Homar, amb columneta de fusta, amb capitell quadrat floral, molt semblant al del mobiliari del Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.

Al pis segon, a la part superior del doble espai sobre el vestíbul de l'escala, i sobre el rebedor, s'ubiquen les columnes sobre les mènsules que suporten els arcs de les cobertes d'aquests espais. Aquestes columnes són molt curtes, de marbre vermell, i capitell d'estil corinti amb ornamentació vegetal.

Aquest tipus de columnes aparéixen per primera vegada a la façana del Palau Montaner, i posteriorment al sostre de l'escalinata del Seminari de Comillas. Domènech i Montaner les utilitzarà posteriorment a l'Hospital de Sant Pau i al Palau de la Música. El sobresot de fusta que suporta l'envitrallat de la coberta del vestíbul de la escala també té aquest tipus de columnes volades sobre mènsules, però en fusta.

Les altres columnes que hi ha en aquests espais són les que suporten els arcs lobulats que emmarquen aquests espais, amb capitells com boles amb diferents flors i fruits.

La tipologia del sistema columnari és la següent:

El primer tipus és el de les columnes situades a la planta baixa de la façana (veure fotografia nº 6).

La columna és de pedra de color gris a la base i al capitell, i de color vermellós al fust. Es de secció circular, que es va estrenyent lleugerament.

La base queda destacada pel canvi de material i per dos anells reenfonats, l'últim dels quals resol l'entrega entre la base i el fust.

El fust és llis. Les columnes de les cantonades tenen incisions al mig del fust dibuixant una corona de fulles.

El capitell està compost per una decoració amb fulles d'acusat relleu. Per sota de la decoració hi ha l'astràgal, que pràcticament ha desaparegut, apareixent un anell reenfonat que resol l'entrega entre el capitell i el fust. Per sobre de la decoració hi ha un àbac molt potent. Aquest capitell és del tipus "Capitell Pere Mata", encara que aquí les fulles són més grans i separades, sense arribar a individualitzar-se (veure fotografia nº 5) (quadre 11-B-8).

Es de destacar que, a cada capitell de les columnes de la porxada, el tema vegetal és un únic element: la fulla d'un arbre, que agafa diverses posicions entrelaçades, per tal de conformar un anell vegetal, en el que destaca el tamany bastant gran de la fulla.

Unes variants d'aquest tipus són: la columna situada a la cantonada de la planta primera i les columnes que tanquen el pati posterior del Carrer Jesús, que tenen el mateix "Capitell Pere Mata" però amb la base àtica (veure fotografies nº 2 i 9). L'altra variant són les columnes, circulars o rectangulars, del fris de finestres de la planta segona, que tenen el mateix "Capitell Pere Mata", però amb la base del tipus "Base Pere Mata" (veure fotografia nº 10).

El segon tipus el constitueixen les columnes adossades situades a les finestres de la primera planta, éssent les més completes les que tenen pedestal, col·locades al pati posterior.

La columna és de pedra gris, de secció circular.

La base, situada sobre un pedestal circular nerval, és un torus bastant pla. Aquesta base és del tipus "Base Rull", encara que el torus és més gruixut (veure fotografia nº 8).

El fust és de secció circular, amb dos anells de fulles a la part baixa prop de la base, i un a la part alta prop del capitell.

El capitell el conforma una corona heràldica. Sobre ell es perllonga un plomall amb diversos anells amb decoració floral d'acusat volum i relleu (veure fotografia nº 7).

El tercer tipus és el de les columnes de fosa situades a la botiga de la planta baixa.

La base, col·locada sobre un pedestal molt petit de secció octogonal, és un torus molt pla i cinc astràgals. Aquesta base és idèntica a la del tipus "Base Rull" però en aquest cas de fosa en lloc de pedra (veure fotografia nº 15).

El fust és de secció circular, amb una decoració vegetal de fulles en relleu, enmarcat per dos astràgals. Recorda el mateix anell que hi ha al fust de les columnes dels extrems de la porxada.

El capitell té tres astràgals i per sobre una forma de copa molt plana, amb decoració vegetal de flors.

La forma de copa ja ha aparegut abans als capitells de Domènech i Montaner, concretament als pilars de l'Editorial Montaner i Simon, on els capitells eren unes carteles, el perfil de les quals tenia la forma d'una copa, i fins i tot els de les cantonades del pati interior tenien massissada part de la copa. Aquesta forma de copa molt plana és l'aplicació al seu disseny de la tecnologia del ferro, que augmenta la superfície de recolzament i redueix la llum del tram, amb un àbac que veu augmentada cada cop més la seva secció a mida que s'apropa al recolzament (veure fotografia nº 14) (quadre 11-C-8).

El quart tipus és el de les columnes de l'interior de la planta primera, que s'adossen a les portes o murs.

La base, situada sobre un pedestal de secció octogonal, és un torus molt pla. Aquesta base és del tipus "Base Rull".

El fust és de secció circular, de vegades amb dos anells de fulles a la part baixa prop de la base, i un a la part alta prop del capitell.

El capitell té forma de semiesfera (bola), decorat amb temes vegetals, flors, fulles o fruits. Sota el capitell es situen dos anells reenfonats. Una interpretació del que signifiquen aquests dos anells, pot ser que marquen els dos nivells de fulles d'acant del capitell d'ordre corinti, i per tant el collaret de flors representa el nivell de volutes (veure fotografies nº 17, 18, 19, 20 i 24) (quadre 11-C-4).

El cinquè i últim tipus del sistema columnari és el format per les columnes que suporten les cobertes dels espais a doble alçada (veure fotografia nº 23).

La columna és de pedra de color blanc a la base i el capitell, i de marbre de color vermellós al fust. És de secció circular.

La base, recolzada sobre una mènsula decorada amb sanefa, és del tipus àtic.

El fust és de secció circular.

El capitell, a la part baixa, té un astràgal; continua una part llisa de secció rodona, i a partir d'un relleu surten de cada cantonada boles amb diferents flors, fulles, o fruits. Aquest capitell està inspirat en les volutes de l'ordre jònic, que han estat substituïdes per elements vegetals (veure fotografia nº 21) (quadre 11-B-4).

CONCLUSIONS

El capitell de les columnes adossades a les portes de l'interior de la planta primera és molt interessant, perquè representa el final d'una evolució, en la qual l'última baula són els capitells de les portes de la façana interior de l'Institut Pere Mata o de les finestres de la Casa Rull, que han perdut les nervadures i els àbacs.

El capitell és una semiesfera amb temes vegetals, flors, fulles o fruits. Sota el capitell es situen dos anells reenfonats. Aquest tipus de capitell constitueix un element de l'estil propi de Domènech i Montaner, i tornarà a aparèixer en obres posteriors, com l'Hospital de Sant Pau i la Casa Lleó Morera, i a partir d'ara l'anomenarem "Capitell Navàs".

Al disseny de les columnes de fosa de la botiga, Domènech i Montaner expressa de forma clara en la forma, la diferenciació entre els elements que realitzen una funció i els que representen un símbol, sense contradiccions entre ells. Coherent amb l'espai en que es situen, de caràcter bàsicament mercantil, que relaciona el sector industrial amb el sector del consum.

Domènech i Montaner inicia en aquest edifici el concepte de globalitat del tractament cromàtic, que no solament afecta als elements ornamentals, sinó també als elements funcionals. Aquest concepte està aplicat sobriament per Domènech i Montaner amb la contenció que mostra a l'elecció dels colors, però al mateix temps deixant patent el seu manifest als elements més determinants de l'edifici, com són les columnes dels sostres dels espais a doble alçada, i les columnes de la porxada.

Foto 1
 Detall de l'ornamentació
 de la tribuna del pis
 principal de la façana
 que dona a la placa,
 amb medallons de bustos
 i temes florals a les
 columnetes, balustrada i
 emmarcament de
 finestres.

Foto 2
 Detall de l'ornamentació
 floral a la balustrada i
 emmarcament de les
 finestres i porta del
 balcó de la cantonada
 a l'alçada del pis prin-
 cipal. La columna uneix
 les dues façanes.

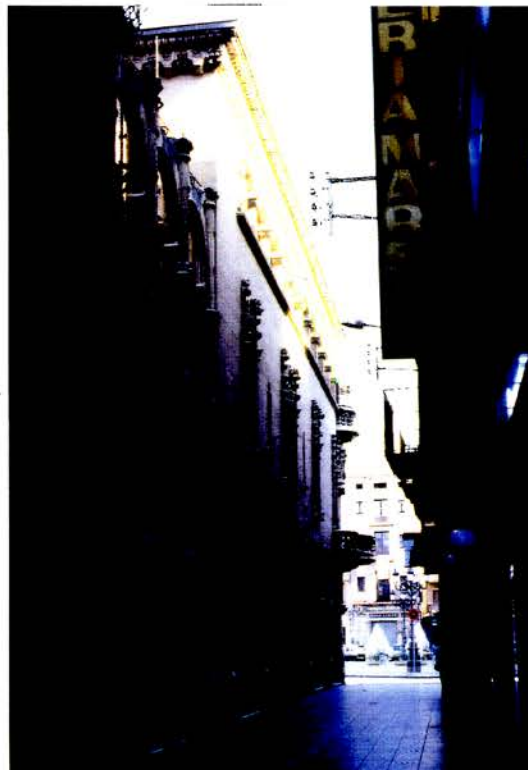

2

3

Foto 3
 Vista general de la casa
 Navàs desde la placa.
 Es veu l'espai on hi
 havia la torrasa al
 coronament de la
 cantonada.

4

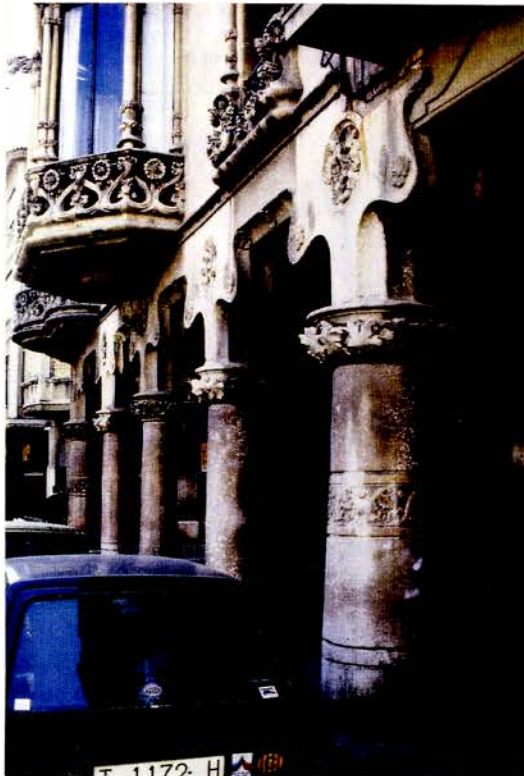
Foto 4
 Vista de la façana
 lateral de la casa Navàs
 amb profusa ornamen-
 tació envoltant les
 obertures i el pati
 interior.

Foto 5
 Detall d'un capitell
 de les cinc columnes
 de la porxada de la
 planta baixa a la façana
 principal, amb decoració
 vegetal.

5

Foto 6
 Vista general de les
 cinc columnes de la
 porxada de la façana
 principal. Les dels extrems
 tenen un fust més gruixut
 amb incisions. Els capitells
 són diferents tipus de
 fulles.

6

7

Foto 7
 Detall de l'ornamentació
 vegetal que emmarca la
 finestra del pis principal
 donant-li un aire
 neogòtic, degut als
 pinacles i a la forma
 trilobulada.

8

Foto 8
 Part inferior de la
 mateixa finestra del pis
 principal a la façana
 de la plaça, també amb
 profusa decoració
 vegetal d'acusat relleu.

Foto 9
 Detall d'una de les columnes del pati interior del pis principal que dona a la façana lateral. Per la part de dins es veu el capitell de fulles de plàtan.

Foto 10
 Detall d'un dels pilars que uneixen les finestres corregudes del primer pis a la faana lateral, amb capitell vegetal.

10 11

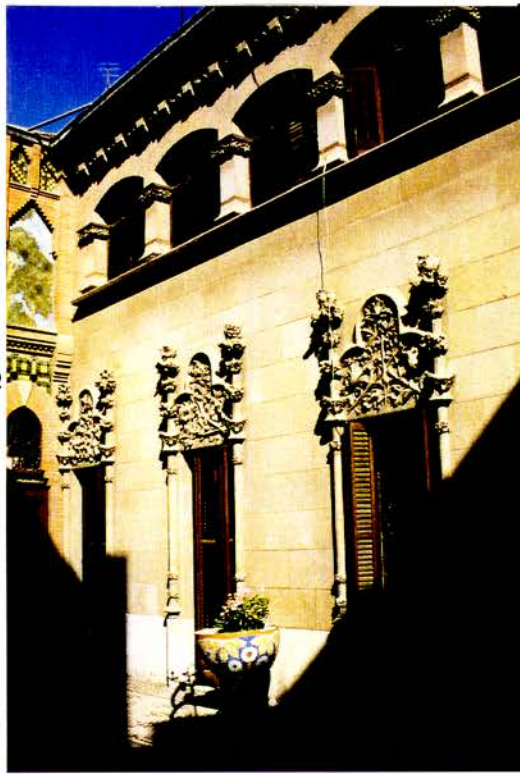

Foto 11
 Vista del pati interior del pis principal que dona a la façana lateral, amb quatre columnes de pedra amb capitells vegetals, sota arcades.

12

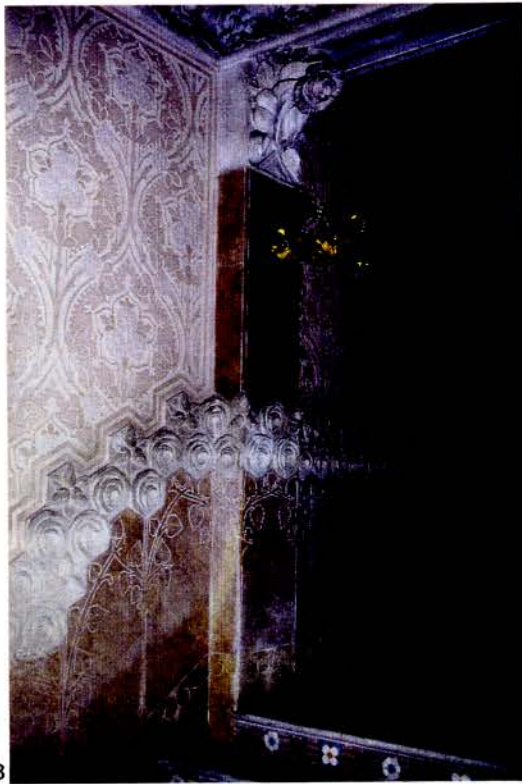
Foto 12
 Façana interior del pati que comunica amb el pis principal de l'habitatge. Les portes estan tractades com les finestres de la façana, emmarcades per ornamentació vegetal donant una composició de tipus gòtic.

14

15

13

Foto 13
Detall dels esgrafiats murals i sanefa amb tema floral sobre arrambador de marbre que decoren el vestíbul de l'escala d'accés a l'habitatge.

Foto 14
Capitell d'una de les columnes de fosa de la planta baixa, amb ornamentació floral.

Foto 15
Base de columna de fosa de la botiga de la planta baixa amb cinc astràgals, col·locada sobre pedestal.

16

Foto 16
Detall de l'arrencament de l'escala d'accés a l'habitatge, amb columneta amb banda enroscada i capitell amb fulles en lloc de volutes. El passamà i la base vermelles donen polícromia al conjunt.

17

Foto 17
Detall de la profusa ornamentació modernista en mosaic, vidre i pedra del pis superior sobre el vestíbul d'entrada.

18 19

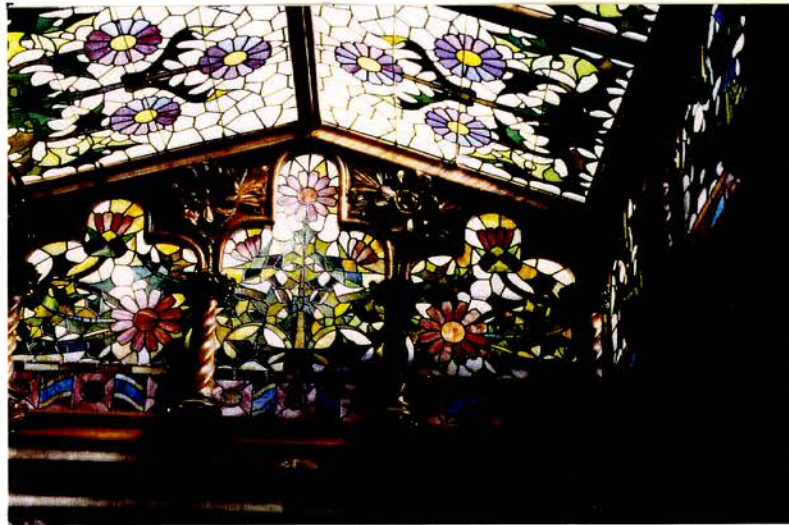

Foto 19
Decoració floral vidrada que il·lumina zenitalment l'espai sobre el vestíbul d'entrada, i columnetes de fusta.

20

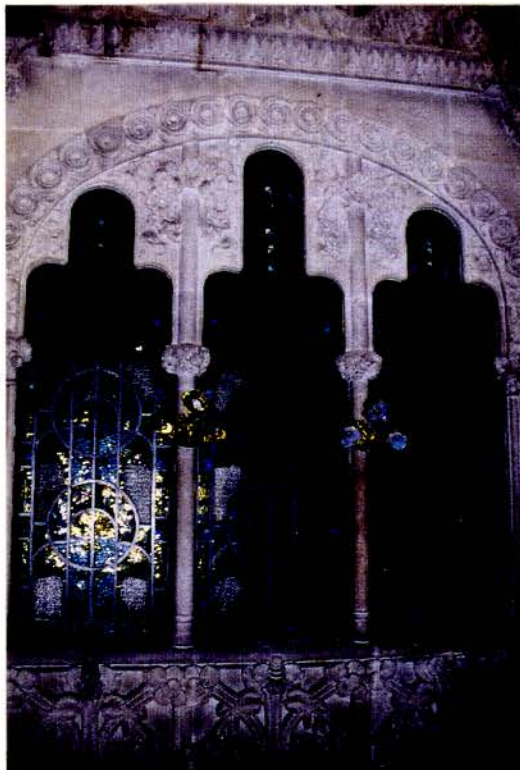
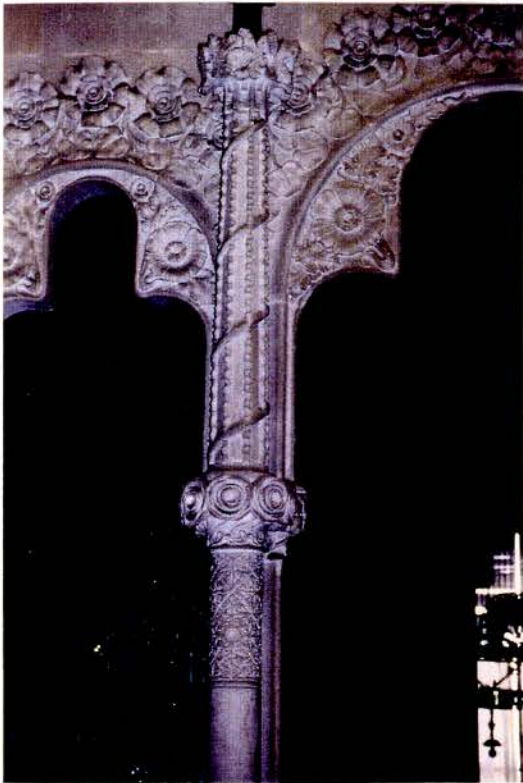

Foto 20
Finestra que comunica l'interior del pis principal amb l'espai del vestíbul d'entrada, emmarcada per ornamentació floral en pedra.

21

Foto 21
 Detall de columneta volada sobre espai del vestíbul d'entrada amb capitell i mèsula florals, adossada al mur decorat amb mosaic de tons blaus.

22 23

Foto 22
 Detall de columna del vestíbul interior de l'habitatge amb profusa ornamentació floral en pedra.

Foto 23
 "Horror vacui" al conjunt de l'ornamentació modernista del pis superior sobre l'espai del vestíbul.

24

Foto 24
 Arcada triple amb columnes que connecta el vestíbul interior amb el menjador, al pis principal.

CASA LAMADRID

Ubicació:

Carrer Girona 113 (abans 147), Barcelona.

Catalogació Patrimonial:

Categoria B, cap. II.

Dates:

15-4-1902. Atorgament permís.

6-7-1903. Sol.licitud per ocupació, un cop ja acabada.

Lluís Domènech i Montaner.

Arxiu Administratiu Municipal. Expedient 8418-1902.

Propietari:

1902. Vicenç Bofill.

1905. Eduardo S. de Lamadrid.

Us:

Habitatges particulars.

Col.laboradors:

La placa de timbres, realitzada per Manuel Dalmau.

Documentació:

Plànols: Façana i Secció, Planta baixa (microfilmats), Emplaçament, Planta pisos.

L'EDIFICI

L'edifici es situa en un solar entre mitgeres, estret i profund, molt habitual a l'eixample Cerdà, amb façana al carrer i al pati d'illa. L'edifici té la planta baixa destinada a ús comercial, i la planta principal i quatre plantes pis a habitatges. Amb dos habitatges per planta, segueix una distribució típica de l'època, amb l'escala de veïns i dos patis situats a l'eix de l'edifici, i els habitatges amb una distribució recolzada en un pas al costat de la mitgera, amb cambres ventilant als patis, i tres peces (dos i una) a façanes oposades.

La composició dels forats de la façana principal, amb tres balcons per replà, segueix un esquema convencional que vé donat per la distribució de la planta, diferenciant-se només pel tractament del balcó. Aquest és, al pis principal, semicircular amb una balaustrada de pedra calada, decorada amb remolí vegetal amb flors de gira-sol, de disseny típicament Modernista, i que Domènech i Montaner

utilitzà per primer cop a la Casa Thomas i després a l'Institut Pere Mata, la Casa Rull i la Casa Navàs, però sempre amb dissenys diferents al voltant del gira-sol.

Com és habitual en ell, la balustrada de pedra calada, situada al coronament de l'edifici, segueix el mateix estil i disseny diferent, amb temes vegetals de fulles obertes (veure fotografia nº 2).

La resta dels balcons de les altres plantes pis són rectes amb les cantonades arrodonides i una barana de ferro.

La façana té una marcada composició tripartita amb molta verticalitat, emfasitzada al coronament per un frontó esgraonat tripartit que allotja un escut amb la data de 1902, i dos caps mirant-se, del tipus que va aparèixer per primer cop a la porta del vestíbul del Palau Thomas, i que Domènech i Montaner després utilitzà a la llar de foc de la Casa Roura, a la porta de l'església del Seminari Comillas, i a la tribuna de la Casa Navàs (veure fotografia nº 1).

La composició del frontó al coronament de la façana, és un element que Domènech i Montaner ha aplicat des de l'inici de la seva tasca professional, a l'Editorial Montaner i Simon, l'Ateneo Catalanista de Canet de Mar, la Casa Rull i la Casa Navàs de Reus.

La façana de la planta baixa té un disseny com de porxada, que recorda tant a la seva composició com al seu tractament (columnes-pilastres amb llindes) a la porxada de la Casa Navàs.

Les columnes-pilastres són de pedra, amb llindes mensuliformes de formes arrodonides. Sobre les columnes es situen uns escuts, amb una forma que evoluciona a la part superior amb el cap d'una noia, amb formes modernistes.

Les finestres dels balcons, excepte a l'última planta, estan flanquejats per columnes adossades d'estil gòtic, amb capitells mensulats que suporten els balcons superiors, i decorats amb motius florals.

La resta de la façana està ornamentada amb casquets o semiesferes de ceràmica de reflexes metàl·lics, entre parells de línies horitzontals, amb separació alternada ampla i estreta.

El tractament de la façana, amb aquest ritme marcat per les línies, i els casquets o semiesferes, recorden el tractament de les parets del vestíbul de la Casa Thomas.

CONCLUSIONS

La façana d'aquest edifici està molt marcada pel ritme monòtom dels forats, composts de forma additiva, que segueixen la tipologia dels edificis de l'època. Només el tractament de la planta baixa, els balcons del pis principal, i el coronament de la façana, amb elements purament modernistes del llenguatge arquitectònic de Domènech i Montaner, trenquen aquesta monotonia.

LES COLUMNES

Les columnes es situen als següents llocs:

A la façana, a la planta baixa, hi ha les quatre columnes-pilastres, i a les finestres dels balcons de la resta de plantes, excepte a l'última, hi ha columnes adossades amb capitells mensulats.

A l'interior no existeix cap columna.

La tipologia del sistema columnari es la següent:

El primer tipus el constitueixen les columnes-pilastres situades a la planta baixa de la façana (veure fotografia nº 4).

Les columnes-pilastres són de secció lleugerament troncocòniques, de pedra.

La base queda destacada per l'existència, a una alçada prop del terra, d'un anell ample, emmarcat per reenfonçats, que apareixen per l'existència de petits astràgals.

El fust és troncocònic.

El capitell està compost per una corona de flors amb nervis a la part inferior, i té un àbac molt acusat. Per sota de la corona de flors es pot apreciar un astràgal que pràcticament ha desaparegut, i hi apareix un anell reenfonçat, que resol l'entrega entre el capitell i el fust (quadre 12-B-7).

Tota la columna és molt semblant a les de la porxada de la Casa Fuster, encara que aquí ha desaparegut el cromatisme que li donava el marbre de color vermellós al fust.

El segon tipus és el de les columnes adossades a les finestres dels balcons.

La columna és de pedra artificial.

La base és llisa, éssent la unió de l'escòcia amb el torus. Aquest base és del tipus "Base Pere Mata".

El fust és llis, de secció circular, amb "anell ample" decoratiu d'estil floral.

El capitell és mensulat frontalment per suportar el balcó superior; té un astràgal a la part inferior, i per sobre té tres flors, de les quals la del mig s'ha avançat per conformar la mènula. L'estil és gòtic amb decoració floral (veure fotografia nº 3) (quadre 12-A-3).

CONCLUSIONS

El sistema columnari de la Casa Lamadrid, no aporta cap evolució a l'obra de Domènech i Montaner, tenint com a precedent bastant directe la Casa Navàs de Reus.

Foto 1
Detall de la part central del coronament ornamental emmerlat (amb data d'execució) sobre l'edifici de la casa Lamadrid realitzat en pedra.

1

2

3

Foto 2
Vista de la façana principal de la Casa Lamadrid, edifici entre mitgeres a l'Eixample, amb tres obertures per replà en sis plantes que marquen una clara verticalitat.

Foto 3
Detall de l'ornamentació floral acusada dels capitells de les columnes d'un del balcons de la Casa Lamadrid que a l'hora serveixen per suportar el balcó del pis superior.

Foto 4
Detall de les grans columnes pètries adossades de la planta baixa que emmarquen les obertures del local comercial lateral i l'entrada principal central, decorats en els seus capitells per una corona de flors obertes.

4